

Vendi Jukić Buča, *Kasnoantički i ranosrednjovjekovni nalazi iz četvrti sv. Teodora u Puli / Late Antique and Early Medieval Finds from St Theodore's Quarter in Pula*, Monografije i katalozi 36, Pula: Arheološki muzej Istre, 2021., 280 str.

Arheološki je muzej Istre u seriji Monografije i katalozi objavio 36. svezak *Kasnoantički i ranosrednjovjekovni nalazi iz četvrti sv. Teodora u Puli*. Autorica je ove dvojezične monografije, izdane na hrvatskom i engleskom jeziku, Vendi Jukić Buča, koja potpisuje i grafičku obradu fotografija te oblikovanje monografije.

Na početku djela nalaze se „Riječ autorice“ i „Predgovor ravnatelja Arheološkog muzeja Istre u Puli“, a podijeljeno je na deset numeriranih poglavlja: „Uvod“, „Istra u razdoblju kasne antike i ranog srednjeg vijeka“, „Pula“, „Lokalitet u četvrti sv. Teodora u Puli“, „Zaključak“, „Katalog“, „Appendix: table“, „Popis ilustracija i tabli“, „Popis literature“ i „Indeks“. Na kraju je publikacije kraći tekst o autorici.

U „Riječi autorice“ (7-9) ukratko je opisan tijek nastanka monografije. Ona je zasnovana na autoričinoj doktorskoj disertaciji *Kasnoantička i ranosrednjovjekovna arhitektura i skulptura na lokalitetu u četvrti sv. Teodora u Puli u kontekstu istodobnih nalaza u Puli i širem području Istre*, obranjenom 2015. na Odsjeku za arheologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Tema je disertacije proizašla iz sudjelovanja autorice u zaštitnom iskopavanju na lokalitetu u četvrti sv. Teodora u Puli od 2005. do 2009. pod vodstvom Alke Starac. Navodi da su predmet disertacije bili nalazi iz kasnoantičkoga i ranokršćanskoga razdoblja, uglavnom ulomci crkvenoga namještaja te da su dijelovi monografije objavljeni tijekom pisanja i nakon objave disertacije. „Monografija se sastoji od dva dijela. Prvim su prikazane općenite povijesne i arheološke prilike u Istri i Puli tijekom kasnoantičkog i ranosrednjovjekovnog razdoblja. Povijesni razvoj i opis karakteristika arheološke građe neophodan su kontekst pri razmatranju nalaza iz četvrti sv. Teodora u Puli. Drugi dio posvećen je samom lokalitetu i usporedbi s nalazima na području Pule, Istre i šireg područja.“ Najavni je tekst prigodno završen zahvalama suradnicima i obitelji. „Predgovor ravnatelja Arheološkog muzeja Istre u Puli“ (11) donosi osnovne podatke o lokalitetu većem od 5000 m², na kojem su pronađeni nalazi od prapovijesti do modernoga doba, te o autorici i monografiji.

U „Uvodu“ (13-14) autorica iznosi osnovne podatke o temi i predmetu monografije te lokalitetu i navodi da se kasnoantički i ranosrednjovjekovni materijal iz četvrti sv. Teodora u Puli uklapa u opće povijesne prilike Istre, kao i širega područja. Donosi kraći pregled urbanizma Pule, piše o pronađenim građevinskim ostacima i navodi da je dislocirana kamena građa pripadala crkvi prepoznatoj u pravokutnom prostoru unutar kasnoantičkoga sloja ispod samostanske crkve sv. Teodora iz 15. stoljeća, prema kojoj je lokalitet dobio ime.

Sljedeće je poglavlje „Istra u razdoblju kasne antike i ranog srednjeg vijeka“ (15-68) autorica podijelila u tri cjeline. U „Povijesnom pregledu“ donosi pregled prilika u Istri od 3. do 11. stoljeća, u „Urbanizmu“ se iznosi detaljan pregled urbanističkoga razvoja poluotoka, dok je u tekstu „Arhitektura i skulptura Istre“ dala osvrt na izabrane spomenike kao ilustraciju situacije u Istri. U poglavlju su detaljno analizirani tipovi sakralne arhitekture u Istri u kasnoj antici i ranom srednjem vijeku, uz brojne relevantne navode iz literature i opaske same autorice.

Poglavlje „Pula“ (69-112) podijeljeno je na četiri potpoglavlja: „Povijesni pregled“, „Povijest arheoloških istraživanja“, „Urbanizam“ te „Arhitektura i skulptura kasnoantičke i ranosrednjovjekovne Pule“. Kao i u prethodnom poglavlju, autorica iznosi podatke o povijesnom i arheološkom kontekstu u kojem je sagrađena i korištena crkva pronađena na lokalitetu u četvrti sv. Teodora.

Slijedi poglavlje „Lokalitet u četvrti sv. Teodora u Puli“ (113-196). Podaci izneseni u ovom poglavlju počinju podnaslovom „Tijek istraživanja i arheološka razdoblja“, zatim slijede tekstovi „Ranokršćanska i predromanička crkva“, „Skulptura“ i „Ostala kasnoantička i predromanička i ranosrednjovjekovna građa“. U potpoglavlju „Ranokršćanska i predromanička crkva“ autorica se priklanja stavu Alke Starac i pripisuje pronađene ostatke sakralne građevine crkvi sv. Lucije. Crkva je sagrađena u tom dijelu Pule nakon što su krajem 5. stoljeća izgorjele terme. Jednostavan pravokutni oblik dvoranske crkve sv. Lucije poznat je u ranokršćanskoj arhitekturi sjeverne Italije i šire, a bila je u uporabi do karolinškoga razdoblja. Podnaslov „Skulptura“ donosi detaljnu analizu i usporedbu pronađenih ulomaka crkvenoga kamenog namještaja i arhitektonskih elemenata. Autorica pretpostavlja da se namještaj crkve u više navrata mijenjao te navodi da zbog relativno malo pronađenih ostataka „nije prepoznat raspored njezinih unutrašnjih i vanjskih arhitektonskih elemenata niti položaj liturgijskog namještaja.“ Slijedi analiza ranokršćanske skulpture

(oltar i oltarna pregrada, arhitektonska skulptura, arhitektonski elementi i sepulkralna skulptura) te predromaničkoga kamenog namještaja (oltarna pregrada i ciborij). Među tim nalazima ukupno ih je 28 izrađeno od vapnenca i pet od mramora, a autorica je vrijeme njihove izrade razdvojila u nekoliko faza. U nastavku donosi i analizu ostale kasnoantičke i ranosrednjovjekovne građe, a to su ulomci šest kamenica, 15 staklenih nalaza i šest keramičkih svjetiljki.

U „Zaključku“ (197-202) je sve prethodno izneseno jasno i precizno sumirano na jednostavan i pregledan način. Svi su pokretni nalazi obrađeni u „Katalogu“ (203-236) koji je opremljen fotografijama predmeta, a ilustracije se nalaze u „Appendix: table“ (237-242). Autorica je svih ilustracija Vendi Jukić Buča. Lakše snalaženje u monografiji omogućuju „Popis ilustracija i tabli“ (243-248), „Popis literature“ (249-262) i „Indeks“ (263-278). Na kraju je monografije kratki tekst „O autorici“ (279).

Zaključno se može reći da se radi o jako zanimljivoj i bogato opremljenoj publikaciji koja je posložena tako da se brzo i jednostavno s užitkom čita, a za stručnjake će svakako biti pravom poslasticom.

Konstanta Bukovac

Damir Demonja, *Corpus ecclesiarum Franciscanarum. Katalog franjevačkih crkava na hrvatskoj obali do kraja 16. stoljeća / Corpus ecclesiarum Franciscanarum. A Catalogue of Franciscan Churches on the Croatian Seaboard up to the End of the Sixteenth Century*, Monografije i katalozi 35, Pula: Arheološki muzej Istre, Pula / Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb / Izdavačka kuća Meridijani, Samobor, 2021., 222 str.

U ožujku 2021. objavljen je 35. svezak iz serije Monografije i katalozi Arheološkoga muzeja Istre *Corpus ecclesiarum Franciscanarum: Katalog franjevačkih crkava na hrvatskoj obali do kraja 16. stoljeća* Damira Demonje, kojemu su izdavači Arheološki muzej Istre iz Pule, Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) iz Zagreba i izdavačka kuća Meridijani iz Samobora. Knjiga je rezultat autorovih izučavanja spomenika i istraživanja baziranih na cjelovitom uvidu u prethodne spoznaje te predstavlja jedinstvenu i sveobuhvatnu inventuru hrvatske franjevačke baštine.